

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ È Ě **κατά της ΕΛΛΑΔΟΣ**

(Προσφυγή υπ' αριθ. 51356/99)

ΑΠΟΦΑΣΗ

(ουσία)

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

16 Ιανουαρίου 2003

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική
υπό τις οριζόμενες στο άρθρο 44 § 2 της Συμβάσεως προϋποθέσεις.

Ενδέχεται να τύχει βελτιώσεων ως προς τη μορφή.

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ, 16-01-03

[υπογραφή]

S. NIELSEN

Αναπληρωτής Γραμματέας του Τμήματος

Στην υπόθεση È Ě **κατά της Ελλάδος,**

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα),
συγκροτηθέν από τμήμα απαρτιζόμενο από τους δικαστές:

F. TULKENS, *Πρόεδρο,*

K.Λ. ΡΟΖΑΚΗ,

P. LORENZEN,

N. ΒΑΪΪĆ,

S. ΒΟΤΟΥΧΑΡΟΒΑ,

V. ΖΑΓΡΕΒΕΛΣΚΥ,

E. ΣΤΕΙΝΕΡ,

και από τον S. NIELSEN, *Αναπληρωτή Γραμματέα του Τμήματος,*

Αφού διασκέφτηκε σε συμβούλιο στις 15 Νοεμβρίου 2001 και 12 Δεκεμβρίου 2002,

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία υιοθετήθηκε κατά την ως άνω τελευταία ημερομηνία:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση εισήχθη δυνάμει της (υπ' αριθ. 51356/99) προσφυγής, την οποία κατέθεσαν κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας επτά Έλληνες υπήκοοι, οι
Ε Ξ

οι
προσφεύγοντες»), οι οποίοι προσέφυγαν ενώπιον του Δικαστηρίου στις 22 Σεπτεμβρίου 1999 δυνάμει του άρθρου 34 της Συμβάσεως για την Προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Οι προσφεύγοντες εκπροσωπούνται ενώπιον του Δικαστηρίου από τον Δικηγόρο Αθηνών Ι. Σταμούλη. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους εξουσιοδοτημένους εκπροσώπους του πληρεξουσίου της, Μ. Απέσσο, Σύμβουλο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και Κ. Γεωργιάδη, Δικαστικό Αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Οι προσφεύγοντες παραπονούνταν ότι παραβιάστηκε το δικαίωμά τους στον σεβασμό της περιουσίας τους, το οποίο δικαίωμα εγγυάται το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1. Επικαλούμενοι το άρθρο 6 § 1 της Συμβάσεως, παραπονούνταν επίσης για τη διάρκεια της διαδικασίας αστικής φύσεως, στην οποία ήταν διάδικοι.

4. Της προσφυγής επελήφθη το δεύτερο τμήμα του Δικαστηρίου (άρθρο 52 § 1 του Κανονισμού). Στο πλαίσιο αυτού, το τμήμα στο οποίο ανετέθη η εξέταση της υποθέσεως (άρθρο 27 § 1 της Συμβάσεως) συγκροτήθηκε συμφώνως προς το άρθρο 26 § 1 του Κανονισμού.

5. Την 1^η Νοεμβρίου 2001, το Δικαστήριο μετέβαλε τη σύνθεση των τμημάτων του (άρθρο 25 § 1 του Κανονισμού). Της παρούσας προσφυγής επελήφθη το πρώτο τμήμα, όπως ανασυγκροτήθηκε (άρθρο 52 § 1).

6. Με την από 15 Νοεμβρίου 2001 απόφαση, το τμήμα έκανε την προσφυγή δεκτή.

7. Τόσο οι προσφεύγοντες όσο και η Κυβέρνηση υπέβαλαν εγγράφως παρατηρήσεις επί της ουσίας της υποθέσεως (άρθρο 59 § 1 του Κανονισμού).

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ

8. Η παρούσα υπόθεση αφορά έκταση, η οποία ευρίσκεται σε προάστιο των Αθηνών, γνωστή ως «Κτήμα Καρράς», αρχικού εμβαδού 12 000 000 τ.μ. περίπου. Το 1922, η έκταση αυτή ανήκε στον Ε.Ε. . Μετά τον θάνατό του, η χήρα του έλαβε την άδεια του Υπουργού Γεωργίας όπως πωλήσει την έκταση στον Ε.Ε. (απόφαση 78592/28.10.1922).

9. Στη συνέχεια, ο Ε.Ε. έλαβε την άδεια του Υπουργού Γεωργίας όπως πωλήσει 300 000 τ.μ. της εκτάσεως σε ανώνυμη εταιρεία (απόφαση 14006/12.12.1924).

10. Το 1929, ο Ε.Ε. απεβίωσε. Ο Ε.Ε. , θετός υιός του, κληρονόμησε από τον πατέρα του τα τρία τέταρτα της εκτάσεως. Το 1938, η χήρα του Ε.Ε. , αφού έλαβε την άδεια του Υπουργού Δικαιοσύνης (απόφαση 152783/21.11.1938), πώλησε στον Ε.Ε. το υπόλοιπο ένα τέταρτο, το οποίο είχε κληρονομήσει από τον σύζυγό της.

11. Μετά τον θάνατο του Ε.Ε. , στις 24 Μαΐου 1968, η έκταση περιήλθε στα τέσσερα παιδιά του, την Μαρία (η πρώτη προσφεύγουσα), τον Ιωάννη, την Αντιγόνη και τον Αλέξιο. Μετά τον θάνατο του Ιωάννη το 1976, 1/4 του μεριδίου του περιήλθε στη χήρα του Ελένη (η δεύτερη προσφεύγουσα) και 3/8 σε κάθε ένα από τα δύο παιδιά του, τον Κωνσταντίνο (ο τρίτος προσφεύγων) και τη Στυλιανή (η τέταρτη

προσφεύγουσα). Μετά τον θάνατο του Αλεξίου το 1977, 1/4 του μεριδίου του περιήλθε στη χήρα του Αλεξάνδρα (η πέμπτη προσφεύγουσα) και 3/8 σε κάθε ένα από τα δύο παιδιά του, τη Στυλιανή (η έκτη προσφεύγουσα) και την Κωνσταντίνα (η έβδομη προσφεύγουσα). Οι προσφεύγοντες δηλώνουν ότι είναι κύριοι εκτάσεως 93 523,65 τ.μ.

12. Στις 13 Μαρτίου 1973, με απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Οικονομικών, το Ελληνικό Δημόσιο προέβη στην απαλλοτρίωση της εν λόγω εκτάσεως υπέρ του Οργανισμού Σχολικών Κτιρίων, με σκοπό την ανέγερση σχολείου.

13. Στις 29 Νοεμβρίου 1973, με την απόφαση 1542/1973, το Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών προσδιόρισε την προσωρινή αποζημίωση σε 4 200 δραχμές το τετραγωνικό μέτρο.

14. Στις 23 Δεκεμβρίου 1975, το Διοικητικό Συμβούλιο του Οργανισμού Σχολικών Κτιρίων πρότεινε στα τέσσερα παιδιά του $\dot{\epsilon}$ $\dot{\epsilon}$ να συμβιβασθούν και να δεχθούν μείωση 10% του επιδικασθέντος ως αποζημιώσεως απαλλοτριώσεως ποσού. Οι ενδιαφερόμενοι απεδέχθησαν την προσφορά αυτή.

15. Στις 30 Δεκεμβρίου 1975, το ποσό των 353 519 397 δραχμών κατετέθη στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, υπέρ των τεσσάρων παιδιών του $\dot{\epsilon}$ $\dot{\epsilon}$, εικαζόμενοι δικαιούχοι της αποζημιώσεως, και προκειμένου να καταβληθεί «στα πρόσωπα τα οποία θα αναγνωρισθούν δικαιούχοι της αποζημιώσεως δυνάμει δικαστικής αποφάσεως».

16. Στις 10 Δεκεμβρίου 1976, με την υπ' αριθ. 7765/1976 πράξη, η Οικονομική Εφορία Δημοσίων Κτημάτων Αθηνών πιστοποίησε ότι το Δημόσιο δεν διεκδικούσε δικαιώματα κυριότητας επί του απαλλοτριωθέντος κτήματος. Στις 14 Δεκεμβρίου 1976, τοπογράφος του Υπουργείου Οικονομικών συνέταξε έκθεση κτηματογραφήσεως προς την αυτή κατεύθυνση.

17. Στις 3 Μαΐου και 10 Ιουνίου 1982, οι προσφεύγοντες κατέθεσαν

αίτηση, με την οποία ζητούσαν να αναγνωρισθούν δικαιούχοι της αποζημιώσεως απαλλοτριώσεως. Στις 10 Νοεμβρίου 1982, με την υπ' αριθ. 962/1982 απόφαση, το Πρωτοδικείο Αθηνών δεν απεφάνθη επειδή δύο άλλα πρόσωπα διεκδικούσαν δικαίωμα κυριότητας επί του απαλλοτριωθέντος κτήματος. Οι αγωγές των τελευταίων προς αναγνώριση του δικαιώματός τους κυριότητας απερρίφθησαν οριστικώς με τις υπ' αριθ. 3585/1982 και 2568/1986 αποφάσεις του Εφετείου Αθηνών.

18. Στις 19 Σεπτεμβρίου 1984, με την υπ' αριθ. 3950/1246 απόφαση, ο Υπουργός Οικονομικών διέταξε την κτηματογράφηση των εκτάσεων τις οποίες κατείχαν οι κληρονόμοι του Ε Ε ως δημόσια κτήματα. Στις 23 Απριλίου 1986, η Οικονομική Εφορία ανακάλεσε την υπ' αριθ. 7765/1976 πράξη της και ανήγγειλε ότι το Δημόσιο θα διεκδικούσε τα δικαιώματά του επί της αποζημιώσεως απαλλοτριώσεως. Στις 7 Απριλίου 1986, η Οικονομική Εφορία διέταξε το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων όπως δεσμεύσει το ποσό των 353 519 397 δραχμών, το οποίο είχε κατατεθεί ως αποζημίωση. Στις 25 Απριλίου 1986, ο Οικονομικός Έφορος Δημοσίων Κτημάτων, με πράξη η οποία κοινοποιήθηκε στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, κάλεσε τη Νομική Υπηρεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης να προσφύγει ενώπιον του αρμοδίου δικαστηρίου για να ζητήσει να αναγνωρισθεί το Δημόσιο δικαιούχος της αποζημιώσεως απαλλοτριώσεως. Ωστόσο, το Δημόσιο δεν έχει εισάγει παρόμοια προσφυγή μέχρι σήμερα.

19. Στις 5 Μαΐου, 10 Οκτωβρίου και 12 Νοεμβρίου 1987, οι προσφεύγοντες προσέφυγαν ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών ζητώντας να αναγνωρισθούν κύριοι του επιδικού κτήματος. Στη συνέχεια, διετάχθησαν πραγματογνωμοσύνες. Η υπόθεση εκκρεμεί μέχρι σήμερα.

20. Στις 18 Απριλίου 1996, οι προσφεύγοντες προσέφυγαν ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, καταθέτοντας νέα αίτηση, με την οποία ζητούσαν να αναγνωρισθούν δικαιούχοι της αποζημιώσεως απαλλοτριώσεως. Στις 30 Ιουνίου 1997, το δικαστήριο ανέβαλε την εξέταση της αιτήσεώς τους,

έως ότου το ίδιο δικαστήριο αποφανθεί επί των αιτήσεών τους, με τις οποίες ζητούσαν να αναγνωρισθεί το δικαίωμά τους κυριότητας, και οι οποίες εισήχθησαν στις 5 Μαΐου, 10 Οκτωβρίου και 12 Νοεμβρίου 1987. Ήδη η υπόθεση εκκρεμεί ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου.

12. Με δύο ευρέως αιτιολογημένες αποφάσεις (υπ' αριθ. 7586/1999 και 8443/2000), το Εφετείο Αθηνών, ενώπιον του οποίου προσέφυγαν άτομα τα οποία ζητούσαν δικαιώματα κυριότητας επί άλλων τμημάτων του κτήματος Καρρά, έκρινε ότι ο Ε Ε ήταν ο κύριος ολόκληρης της εκτάσεως. Με την υπ' αριθ. 1529/2000 απόφαση, ο Άρειος Πάγος επικύρωσε την υπ' αριθ. 7586/1999 απόφαση.

II. ΟΙΚΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

22. Το άρθρο 17 του Συντάγματος του 1975 ορίζει ότι:

«1. Η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του Κράτους, τα δικαιώματα όμως που απορρέουν από αυτή δεν μπορούν να ασκούνται σε βάρος του γενικού συμφέροντος.

2. Κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια που έχει αποδειχθεί με τον προσήκοντα τρόπο, όταν και όπως νόμος ορίζει, και πάντοτε αφού προηγηθεί πλήρους αποζημίωση, που να ανταποκρίνεται στην αξία την οποία είχε το απαλλοτριούμενο κατά τον χρόνο της συζήτησης στο δικαστήριο για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης. Αν ζητηθεί απευθείας ο οριστικός προσδιορισμός της αποζημίωσης, λαμβάνεται υπ' όψη η αξία κατά τον χρόνο της σχετικής συζήτησης στο δικαστήριο. (...)

4. Η αποζημίωση ορίζεται πάντοτε από τα πολιτικά δικαστήρια. Μπορεί να οριστεί και προσωρινά δικαστικώς, ύστερα από ακρόαση ή πρόσκληση του δικαιούχου, που μπορεί να υποχρεωθεί κατά την κρίση του δικαστηρίου, να παράσχει για την είσπραξή της ανάλογη εγγύηση, σύμφωνα με τον τρόπο που νόμος ορίζει.

Πριν καταβληθεί η οριστική ή προσωρινή αποζημίωση διατηρούνται

ακέραια όλα τα δικαιώματα του ιδιοκτήτη και δεν επιτρέπεται η κατάληψη.

Η αποζημίωση που ορίστηκε καταβάλλεται υποχρεωτικά το αργότερο μέσα σε ενάμισι έτος από τη δημοσίευση της απόφασης για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης και, σε περίπτωση απευθείας αίτησης για οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης, από τη δημοσίευση της σχετικής απόφασης του δικαστηρίου, διαφορετικά η απαλλοτρίωση αίρεται αυτοδικαίως. (...)»

23. Ο Α.Ν. 797/1971 από 30 Δεκεμβρίου 1970 και 1^{ης} Ιανουαρίου 1971 αποτελεί τη θεμελιώδη νομοθεσία η οποία διέπει τις απαλλοτριώσεις, κατ' εφαρμογή των αρχών οι οποίες διατυπώνονται στις συνταγματικές διατάξεις. Το Κεφάλαιο Ε' του εν λόγω Α.Ν. προβλέπει ειδική διαδικασία για τη δικαστική αναγνώριση των δικαιούχων της αποζημίωσης. Το αρμόδιο για την αναγνώριση αυτή δικαστήριο είναι το πολυμελές πρωτοδικείο στην περιφέρεια του οποίου ευρίσκεται το απαλλοτριούμενο (άρθρο 26). Συμφώνως προς το άρθρο 27 § 1, το δικαστήριο προβαίνει στην αναγνώριση βάσει στοιχείων τα οποία αναγράφονται στο κτηματολογικό διάγραμμα και στον κτηματολογικό πίνακα ιδιοκτητών, που έχει συντάξει αρμόδιος μηχανικός, δεόντως εξουσιοδοτημένος από τις υπηρεσίες του Υπουργείου Δημοσίων Έργων, καθώς και κάθε άλλου στοιχείου, το οποίο προσκομίζουν οι διάδικοι ή εξετάζεται αυτεπαγγέλτως. Η απόφαση η οποία δημοσιεύεται μετά το πέρας αυτής της ειδικής διαδικασίας, δεν είναι εφέσιμη (άρθρο 27 § 6).

24. Δυνάμει της παραγράφου 4 του άρθρου 27, το δικαστήριο δεν εκδίδει απόφαση αν: α) από την ακρόαση ή δήλωση του Δημοσίου αποδεικνύεται ότι κάποιος δύναται να έχει αξιώσεις όσον αφορά την πλήρη κυριότητα του απαλλοτριούμενου ή άλλο εμπράγματο δικαίωμα, β) η κυριότητα ή άλλο εμπράγματο δικαίωμα δύναται να αποτελεί αντικείμενο αμφισβητήσεως μεταξύ πολλών προσώπων τα οποία διατείνονται ότι είναι δικαιούχοι, έτσι ώστε να είναι αναγκαίο να διενεργηθεί έρευνα επί των εγερθεϊσών αξιώσεων,

η οποία έρευνα, πρέπει να περιλαμβάνει ακρόαση για κάθε ενδιαφερόμενο διάδικο ο οποίος έχει εγείρει αγωγή, γ) από την ακρόαση αποδεικνύεται ότι ουδέν εμπράγματο δικαίωμα συστήνεται υπέρ του διαδίκου ο οποίος επιδιώκει την αναγνώρισή του ως δικαιούχου της αποζημιώσεως.

25. Συμφώνως προς την παράγραφο 2 του άρθρου 8 του Α.Ν. 797/1971, απαιτείται οριστική απόφαση επί της αναγνώρισεως συγκεκριμένου προσώπου ως δικαιούχου προκειμένου το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων να καταβάλει το ποσό το οποίο έχει κατατεθεί ως αποζημίωση μετά τον προσδιορισμό της τελευταίας δικαστικώς.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

Ι. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΟΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 1 ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 1

26. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι δεν έχουν έως σήμερα αποζημιωθεί για την απαλλοτρίωση της εκτάσεώς τους. Επικαλούνται το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1, το οποίο ορίζει ότι:

«Παν φυσικό ή νομικό πρόσωπο δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθεί της ιδιοκτησίας αυτού ειμή δια λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπόμενους υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου όρους.

Οι προαναφερόμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα παντός Κράτους όπως θέσει σε ισχύ νόμους τους οποίους ήθελε κρίνει αναγκαίους προς ρύθμιση της χρήσεως αγαθών συμφώνως προς το δημόσιο συμφέρον ή προς εξασφάλιση της καταβολής φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων.»

Α. Περί της ιδιότητας των προσφευγόντων ως ιδιοκτητών

27. Η Κυβέρνηση αμφισβητεί στους προσφεύγοντες την ιδιότητα του

ιδιοκτήτη, διότι καμία δικαστική απόφαση δεν τους την έχει ακόμα αναγνωρίσει και δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί η διαδικασία αναγνώρισεως του δικαιώματός τους κυριότητας. Κατά την Κυβέρνηση, η επίδικη έκταση ανήκει στο Δημόσιο και δεν ανάγεται επομένως στην έννοια του «αγαθού» το οποίο προστατεύεται από το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1. Αν το Δικαστήριο αναγνωρίσει στους προσφεύγοντες την ιδιότητα του ιδιοκτήτη, οι τελευταίοι θα έχουν τη δυνατότητα να στηριχθούν επί της αποφάσεως αυτής ενώπιον των εσωτερικών δικαστηρίων, γεγονός το οποίο θα θέσει το Δημόσιο σε σαφώς μειονεκτική θέση. Ομοίως, αν το Δικαστήριο καταδικάσει το Δημόσιο να καταβάλει δικαία ικανοποίηση στους προσφεύγοντες, αυτό θα υποστεί σημαντική οικονομική ζημία η οποία δεν θα είναι δυνατό να αποκατασταθεί, στην περίπτωση κατά την οποία τα ελληνικά δικαστήρια το αναγνωρίσουν ως κύριο της εν λόγω εκτάσεως. Τέλος, η Κυβέρνηση επισημαίνει ότι το Δικαστήριο είναι αναρμόδιο να αποφανθεί επί του ιδιοκτησιακού δικαιώματος των προσφευγόντων και ότι πρέπει να αναμείνει το πέρας της διαδικασίας η οποία έχει εγερθεί ενώπιον των ελληνικών δικαστηρίων.

28. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι καθήκον του δεν είναι να υποκαθιστά τα εσωτερικά δικαστήρια. Κατ' αρχήν αρμόδιες να αποφαινούνται επί του δικαιώματος κυριότητας προσώπου, είναι οι εθνικές αρχές, και ειδικότερα τα δικαστήρια (βλ., *mutatis mutandis*, *Edificaciones March Gallego S.A. κατά της Ισπανίας*, απόφαση από 19 Φεβρουαρίου 1998, *Συλλογή αποφάσεων* 1998-I, σελ. 290, § 33). Εν τούτοις, το Δικαστήριο δεν δύναται παρά να παρατηρήσει ότι οι προσφεύγοντες προσάγουν ικανές αποδείξεις εις επίρρωση των ισχυρισμών τους, έτσι ώστε να δύνανται εγκύρως να επικαλούνται ενώπιόν του ότι είναι οι ιδιοκτήτες της επιδίκου εκτάσεως. Ειδικότερα, η συμπεριφορά των εθνικών αρχών κατά τα έτη 1975 και 1976, και κυρίως οι αποφάσεις υπ' αριθ. 7586/1999 και 8443/2000 του Εφετείου Αθηνών επιβεβαιώνουν τη θέση των προσφευγόντων. Εξ άλλου, το Δικαστήριο δεν επισημαίνει κάποια

εξαιρετική περίπτωση η οποία θα είχε δυνηθεί να δικαιολογήσει την αδυναμία των εσωτερικών δικαστηρίων να αποφανθούν επί του ζητήματος αυτού είκοσι εννέα και πλέον έτη μετά την απαλλοτρίωση. Για τις ανάγκες της παρούσας διαφοράς, πρέπει επομένως να θεωρηθούν οι τελευταίοι ιδιοκτήτες της εν λόγω εκτάσεως.

29. Το Δικαστήριο εκτιμά ως εκ τούτου ότι πριν από την απαλλοτρίωση του 1973, η εν λόγω έκταση ανήκε στους προσφεύγοντες. Επομένως, συνιστούσε «αγαθό» κατά το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1, το οποίο έχει εφαρμογή στην παρούσα υπόθεση.

B. Επί της τηρήσεως του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1

30. Κατά τους προσφεύγοντες, η μη πληρωμή της αποζημιώσεως λόγω της απαλλοτριώσεως συνιστά ανάμειξη στο δικαίωμά τους στον σεβασμό της περιουσίας τους. Το Δικαστήριο συμφωνεί.

31. Η επίδικη κατάσταση ανάγεται έτσι στην πρώτη φράση του πρώτου εδαφίου του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1, στην οποία διατυπώνεται, με γενικό τρόπο, η αρχή του σεβασμού της περιουσίας (*Almeida Garrett, Mascarenhas Falcao και λοιποί κατά της Πορτογαλίας*, υπ' αριθ. 29813/96 και 30229/96, §§ 43 και 48, ΕΔΑΔ 2000-Ι). Επομένως, πρέπει το Δικαστήριο να διερευνήσει αν διατηρήθηκε δικαία ισορροπία ανάμεσα στις απαιτήσεις του γενικού συμφέροντος του κοινωνικού συνόλου και στις επιταγές της προασπίσεως των θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων.

32. Μέτρο αναμείξεως στο δικαίωμα στον σεβασμό της περιουσίας πρέπει να διατηρεί δικαία ισορροπία ανάμεσα στις απαιτήσεις του γενικού συμφέροντος του κοινωνικού συνόλου και στις επιταγές της προασπίσεως των θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων (βλ., μεταξύ άλλων, *Sporrong και Lönnroth κατά της Σουηδίας*, απόφαση από 23 Σεπτεμβρίου 1982, série A n° 52, σελ. 26, § 69). Η ανάγκη εξασφάλισεως αυτής της ισορροπίας αντικατοπτρίζεται στη δομή ολοκλήρου του άρθρου 1. Ειδικότερα, πρέπει να

υφίσταται εύλογη σχέση αναλογικότητας ανάμεσα στα χρησιμοποιούμενα μέσα και στον σκοπό ο οποίος επιδιώκεται από κάθε μέτρο το οποίο στερεί από πρόσωπο την ιδιοκτησία του (*Pressos Compania Naviera S.A. και λοιποί κατά του Βελγίου*, απόφαση από 20 Νοεμβρίου 1995, série A n° 332, σελ. 23, § 38).

33. Για να προσδιορισθεί αν το υπό κρίση μέτρο τηρεί την επιθυμητή δικαία ισορροπία, αν δεν επιβάλλει στους προσφεύγοντες δυσανάλογο βάρος, πρέπει να ληφθεί υπ' όψη ο τρόπος αποζημιώσεως ο οποίος προβλέπεται από την εσωτερική νομοθεσία. Ως προς αυτό, το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι, χωρίς την καταβολή ποσού ευλόγως αναλόγου της αξίας του αγαθού, αποστέρηση ιδιοκτησίας συνιστά συνήθως υπερβολική παραβίαση και πλήρης απουσία αποζημιώσεως δεν θα ήταν δυνατό να αιτιολογηθεί εν σχέσει προς το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1 ειμή μόνο υπό εξαιρετικές συνθήκες (*Ιερές Μονές κατά της Ελλάδος*, απόφαση από 9 Δεκεμβρίου 1994, série A n° 301-A, σελ. 35, § 71).

34. Στην παρούσα υπόθεση, η μακρά διαδικασία η οποία εγέρθη μετά την απαλλοτρίωση της επιδικίου εκτάσεως, εξακολουθεί να εκκρεμεί χωρίς οι προσφεύγοντες να έχουν ακόμα εισπράξει αποζημίωση. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι η εναγόμενη Κυβέρνηση δεν εξήγησε με πειστικό τρόπο τους λόγους για τους οποίους οι ελληνικές αρχές δεν έχουν ακόμα αποζημιώσει τους προσφεύγοντες για την κατάσχεση της περιουσίας τους. Βεβαίως, όπως ήδη επεσήμανε, το Δικαστήριο δεν δύναται να υποκαταστήσει τα ελληνικά δικαστήρια για να αποφανθεί επί του ζητήματος του δικαιώματος κυριότητας των προσφευγόντων. Εν τούτοις, το Δικαστήριο δεν δύναται παρά να παρατηρήσει ότι, με το παίγνιο της αμφισβητήσεως της ιδιότητός τους ως ιδιοκτητών, οι προσφεύγοντες αντιμετωπίζουν από το 1973 άρνηση καταβολής κάθε ποσού για υλική ζημία ή ηθική βλάβη την οποία υπέστησαν λόγω της αποστερήσεως άνευ αποζημιώσεως της ιδιοκτησίας τους επί τριάντα περίπου έτη (βλ., *mutatis mutandis*, *Μαλαμά κατά της Ελλάδος*, υπ'

αριθ. 43622/98, § 51, ΕΔΑΔ 2001-II, *Yagtzilar και λοιποί κατά της Ελλάδος*, υπ' αριθ. 41727/98, § 41, ΕΔΑΔ 2001-XII).

35. Το Δικαστήριο κρίνει, κατά συνέπεια, ότι η απουσία κάθε αποζημιώσεως για την κατάσχεση της περιουσίας των προσφευγόντων διαρρηγνύει, σε βάρος αυτών, τη δίκαια ισορροπία η οποία πρέπει να τηρείται ανάμεσα στην προστασία της ιδιοκτησίας και στις απαιτήσεις του γενικού συμφέροντος.

Ως εκ τούτου, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΟΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ

36. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται επίσης ότι η υπόθεσή τους γνωρίζει υπερβολική διάρκεια. Επικαλούνται το άρθρο 6 § 1 της Συμβάσεως, το οποίο ορίζει σχετικά ότι:

«Παν πρόσωπο έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσή του δικαστεί (...) εντός λογικής προθεσμίας υπό (...) δικαστηρίου (...), το οποίο θα αποφασίσει (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...)»

37. Η Κυβέρνηση δηλώνει ότι οι προσφεύγοντες συνέβαλαν τα μέγιστα στην επιμήκυνση της διαδικασίας αυτής, λόγω αμελείας την οποία επέδειξαν στο πλαίσιο της διεξαγωγής της υποθέσεως. Προσθέτει δε ότι από την ημερολογιακή ανάγνωση προκύπτει ότι οι δικαστικές αρχές, οσάκις ήταν σε θέση να το πράξουν, απεφάνθησαν εντός ευλόγων προθεσμιών.

A. Περίοδος η οποία πρέπει να ληφθεί υπ' όψη

38. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η υπό κρίση κατάσταση άρχισε στις 13 Μαρτίου 1973, με την απαλλοτρίωση της επιδίκου εκτάσεως, και εξακολουθεί

να υφίσταται έως σήμερα. Διήρκεσε επομένως πλέον των είκοσι εννέα ετών, εκ των οποίων πλέον των δεκαεπτά ετών μετά τις 20 Νοεμβρίου 1985, ημερομηνία αναγνώρισης από την Ελλάδα του δικαιώματος ατομικής προσφυγής.

B. Εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας της διαδικασίας

39. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας διαδικασίας εκτιμάται βάσει των περιστάσεων της υποθέσεως και των κριτηρίων τα οποία έχουν θεσπισθεί από τη νομολογία του, όπως, ειδικότερα, η πολυπλοκότητα της υποθέσεως, η συμπεριφορά του προσφεύγοντος και των αρμοδίων αρχών (βλ., μεταξύ πολλών άλλων, *Richard κατά της Γαλλίας*, απόφαση από 22 Απριλίου 1998, *Συλλογή Αποφάσεων 1998-II*, σελ. 824, § 57, *Doustaly κατά της Γαλλίας*, απόφαση από 23 Απριλίου 1998, *Συλλογή 1998-II*, σελ. 857, σελ. 39).

40. Εξ άλλου, και μόνο οι καθυστερήσεις για τις οποίες ευθύνονται οι αρμόδιες δικαστικές αρχές δύνανται να οδηγήσουν στη διαπίστωση υπερβάσεως της ευλόγου προθεσμίας η οποία αντίκειται προς τη Σύμβαση. Ακόμα και στα νομικά συστήματα τα οποία έχουν θεσπίσει την αρχή της διεξαγωγής της δίκης από τους διαδίκους, η συμπεριφορά των ενδιαφερομένων δεν απαλλάσσει τους δικαστές από το να εξασφαλίζουν την επιθυμητή από το άρθρο 6 § 1 ταχύτητα (*Βαριπάτη κατά της Ελλάδος*, υπ' αριθ. 38459/97, 26.10.1999, § 26).

41. Όσον αφορά την παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι οι προσφεύγοντες επέδειξαν εν γένει επιμέλεια όσον αφορά τη διεξαγωγή της υποθέσεως. Πρέπει επομένως να διαπιστωθεί ότι, επειδή πρόκειται για διάρκεια μεγαλύτερη των δεκαεπτά ετών, η βραδύτητα της διαδικασίας οφείλεται κυρίως στην συμπεριφορά των αρχών και δικαστηρίων που επελήφθησαν της υποθέσεως.

42. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι τα Συμβαλλόμενα Κράτη

υποχρεούνται να οργανώσουν το δικαστικό σύστημά τους κατά τέτοιο τρόπο ώστε τα δικαστήριά τους να δύνανται να εγγυώνται στον οιονδήποτε το δικαίωμα να λάβει οριστική απόφαση επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως εντός ευλόγου προθεσμίας. Επομένως, το Δικαστήριο δεν δύναται να κρίνει «εύλογο» τον συνολικό διαδραμώντα χρόνο όσον αφορά την παρούσα υπόθεση.

Επομένως, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Συμβάσεως.

III. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ

43. Το άρθρο 41 της Συμβάσεως ορίζει ότι:

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Συμβάσεως ή των Πρωτοκόλλων αυτής, και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους δεν επιτρέπει ειμή την ατελή επανόρθωση των συνεπειών της παραβιάσεως αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εν ανάγκη, στο αδικηθέν μέρος δικαία ικανοποίηση.»

44. Οι προσφεύγοντες ζητούν επανόρθωση για την υλική ζημία και την ηθική βλάβη που υπέστησαν, καθώς και για τα έξοδα και τη δικαστική δαπάνη στην οποία υπεβλήθησαν ενώπιον των εσωτερικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου. Δεν αναφέρουν κάποιο ποσό, αλλά δηλώνουν ότι πρέπει να πραγματοποιηθεί εμπειρογνωμοσύνη από το Σώμα Ορκωτών Εκτιμητών.

45. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι οι αξιώσεις των προσφευγόντων είναι πρόωρες και ότι δεν δύνανται να εξετασθούν παρά μόνον εφόσον τα εσωτερικά δικαστήρια αναγνωρίσουν τους προσφεύγοντες ως κυρίους της επιδίκου εκτάσεως.

46. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι το θέμα της εφαρμογής του άρθρου 41 δεν είναι ώριμο. Επομένως, επιφυλάσσεται και θα προσδιορίσει την μετέπειτα διαδικασία λαμβανομένης υπ' όψη της δυνατότητας να καταλήξουν σε συμφωνία η Κυβέρνηση και οι προσφεύγοντες (άρθρο 75 § 1 του Κανονισμού).

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Κρίνει* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1.
2. *Κρίνει* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Συμβάσεως.
3. *Κρίνει* ότι το θέμα της εφαρμογής του άρθρου 41 της Συμβάσεως δεν είναι ώριμο, και επομένως,
 - α) *επιφυλάσσεται* για το σύνολό του,
 - β) *καλεί* την Κυβέρνηση και τους προσφεύγοντες να του απευθύνουν εγγράφως, εντός έξι μηνών, τις παρατηρήσεις τους επί του θέματος αυτού και ειδικότερα να του γνωστοποιήσουν κάθε συμφωνία στην οποία θα ήταν δυνατό να καταλήξουν,
 - γ) *επιφυλάσσεται* όσον αφορά τη μετέπειτα διαδικασία και *εξουσιοδοτεί* τον πρόεδρο του τμήματος, εν ανάγκη, να την προσδιορίσει.

Συντάχθηκε στη Γαλλική, στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 16 Ιανουαρίου 2003 κατ' εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του Κανονισμού.

[υπογραφή]

Søren NIELSEN

Αναπληρωτής Γραμματέας

[υπογραφή]

Françoise TULKENS

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο υπηρεσιακό έγγραφο στη Γαλλική γλώσσα.

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΡΙΑ

ΜΑΡΙΑ Π. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ